

Cédulák XXXIX.

Ady Endre

Üdvözet a győzőnek

*Ne tapossatok rajta nagyon,
Ne tiporjatok rajta nagyon,
Vér-vesztes, szegény, szép szívünkön,
Ki, íme, száguldani akar.*

*Baljóslatú, bús nép a magyar,
Forradalomban élt s ránk hozták
Gyógyítónak a Háborút, a Rémet
Sírjukban is megátkozott gazok.*

*Tompán zúgnak a kaszárnyáink,
Óh, mennyi vérrel emlékezők,
Óh, szörnyű, gyászoló kripták,
Ravatal előttetek, ravatal.*

*Mi voltunk a földnek bolondja,
Elhasznált, szegény magyarok,
És most jöjjetek, győztesek:
Üdvözet a győzőnek.*

– mondatsz bármit is, lázadó, vad szavakat, átkot, kuporgó, alázatos könyörgést, kacaghatsz akár, könnyed bár csorog – nincs menekvés, hátraink maradnak... Mögöttük magyarok élnek, csakúgy, mint az innenső oldalon... Mintha két nép lenne, ami egy... Több mint 100 éve már, hogy így vagyunk, hol beszélhettünk erről, de majd fél évszázadig még szólni is tilalmas volt, legföljebb „fölszabadítónknak” álcázott megszállóink vezérét idézhették a bátrak: békediktátum... Mert ez volt, igaz, ravasz szóval, hiszen a trianoni béketeremtőket csak úgy érdekelte a térkép, mint egy szabót a szövet – hogyan nyírjuk megfelelőre, adjunk ezeknek meg azoknak is, északnak a Felvidéket, Erdélyt a románoknak, délre a Délvidéket, és még Nyugatnak is

jutott, a Lajta vidéke... Nehogy a sógoroknak ne legyen búzaföldje... Maradt a magyaroknak is, nyugtatták magukat, ha éppen nyugtatni akarták volna... Igaz, csak Erdélyt elvéve több ezer négyzetkilométer jutott az új országnak, több, mint amekkora hazánkból maradt, de sebaj, a békediktátumot (ha az volt?) aláírták... Állítólag a franciák valódi célja (a kelet-európai régió országainak gyarapítása) mögött németgyűlöletük és félelmük lapult: ezek a kis-közepes új államok nem felejtik majd el jötevőjüket, és ha kell, keletről hátba támadják a Fritzeket... Már ha kell... Hogy ehhez Magyarországot földarabolják? Na és... mondhatták volna ők is a szállóigét: *a magyarok különben sem európaiak, ki hívta őket?* Ja, tán ezer éve érkeztek – na és... De még itt vagyunk. „*Él magyar, áll Buda még! A mult csak példa legyen most*”, írta Kisfaludy a mohácsi csata kapcsán – ha később élt volna, írhatta volna az aradi síkra, '56 Budapestjére, a hajdani tatárdúlásra vonatkozóan is... Mi ez a mi történelmünk? „*Baljóslatú, bús nép a magyar*”, fogalmazta meg Ady, s ugyan ki cáfolhatná jelzőit? Tragédiák sora, a végzet nem szűnő csapásai kövezik ki útját. Nincs cáfolat... Csekély vigasz, hogy a területileg önálló állammá tetteket a nácik lesöpörték a színről, a franciákat lerohanták, a Maginot-vonalat kajánul kikerülték a Führer seregei, mentek előre, mint az első világháborúban... A nagy terv, mint üres ábránd, kifordult magából – csak Trianon keserve maradt, mint csontváz az időben, mozdulatlanul... Mára szörnyű koporsó, ami egykor eleven élet... Emlékezteté kövült, velünk és bennünk marad, amíg élünk, tudjuk. A Kádár-kor nyomán viszont már a gimnazisták sem tanulták, gondos kezek kitepték Ady, Babits és mások verseiből, Illyés *területvédő* könyveit külföldi kiadásra kényszerítették, mindezt azért, hogy eltitkolják a nyilvánvaló történelmet... Kádár Kolozsvárott a

magyarul beszélő román elvtársakat üdvözölte, Aczél az izzó román nacionalizmusra a szocializmus építésének gyorsítását ajánlotta... Elmúlt ez is, túléltek... miként Trianont, de ezek mi vagyunk, akik itt vagyunk, s nem azok a milliók, akik hazájuktól elszakított területen haltak... Álljon itt gróf Apponyi Albert mondata, amelyet a végzés kihirdetésekor mondott a magyar békeküldöttség vezetőjeként: *„Önök most megásták Magyarország sírját, de Magyarország ott lesz mindazon országok temetésén, amelyek most itt a sírját megásták.”*

– *„181 repülőgép összesen 1022 bombát dobott a városra 94 nap leforgása alatt. Forintosítható, azaz pengősíthető is volt a károk mértéke, a város ingatlanjaiban és ingóságaiiban 5,9 millió pengő, a közületekben, azaz az állami épületekben 89 millió pengő, a MÁV-nál 2,4 millió pengő, a lakosság ingóságaiiban 6,8 millió pengő, ingatlanjaiban pedig 21,5 millió pengő kár esett. Csakhogy legyen fogalmunk ennek mértékéről, ez az összeg (összesen 125,7 millió pengő) megfelelt Szeged város teljes 1944. évi tervezett bevételei tízszeresének. A romok eltakarítása ezt követően folyamatosan zajlott, erre munkásszolgálatos zsidókat is igénybe vettek, és még a Csillag börtön rabjai is gyakran segítettek, hogy ha szebbé éppen nem is tudják tenni, azért valamennyire összekaparják romjaiból városukat.”* Tóth Marcell történész tanulmányából másoltam ide ezeket a sorokat a 80 évvel ezelőtt, 1944 nyarán történekről. Engem azon a nyáron küldtek el a kórházból, a „haljon meg otthon” reménytelenségével – ugyanis Albert Sabin csak sok évvel később fejlesztette ki a róla elnevezett védőoltást (Sabin-cseppek)... Így már otthon voltunk, az apró pincében a bombázások idején, ahonnan apám kivitt az udvarra a repülőket nézni... Meglepett, milyen hangtalanul szálltak, magasan a nagyállomás fölött, és engedték ki a bombákat, azok pedig aztán iszonyú hanggal fölrobbantak idelent... Egyébiránt egy kérdés is felvetődik: vajon miért felejtődött el ez a rettenetes történet, mert én talán soha nem hallottam róla senkitől – azóta sem...

– alig hihető, de több mint 67 év telt el azoktól a fényes napoktól fogva... Mintha egy diákműsor-

ból hallanám: addig kérdezd meg a nagyiekat, amíg lehet. Végül is tapintatos megfogalmazása ez az élet mulandóságának... Tapasztalom is, felületes az, amit egy kamasz emlékezete megőriz. A rendszerváltásig szamizdatként külföldön megjelent, majd itthon rejtegetve terjedő *Bill Lomax Magyarország 1956-ban* című könyve volt tán az első titkos olvasmányom. Azután jött a többi, de érdekes módon nem a forradalomról, hanem Rákosi szörnyuralmáról meg a szovjetekről, 1990 után pedig mindenféle kiadvány megjelent. Nem tudom, ezekből jobban értem-e, mi történt, mert az okok természetesen valahol a meg nem nevezhető mélyben, a felszín alatt rejtekeznek. Mi a valódi mozgatókat nem láttuk, ezekkel nem találkoztunk. A történetek előzményeit homály fedi, a forradalmi események indítékai tabu, és némely rejtélyes fordulat is, mint például a számos városban, Pesten és Szegeden is fölbukkant fegyverosztás vagy a Kossuth-téri tömeggyilkosság – és bizonyos, az értő kutatók sok mást is sorolnának... Érdekes lenne azt ismerni, mi volt a fővárosi nyitőesemény, az egyetemista fölvonulás elhatározásának közvetlen előzménye – akik ott voltak, hogy *merésztették* megindítani? Nem féltek, nem látták a tüzet? Vidéken már csak a pesti példát követték... Ha elvetjük, hogy volt egy szuper titkos *stáb*, amely tagjainak mindmáig nem sikerült nyomára jutni, akkor marad a szép idő, arany ős, mely kedvet csinált a felkelőknek... Meg a néplélek, amelynek a szörnyuralom csurig töltötte a hócipőjét. A véres kezű Rákosit Moszkvából vezényelve leváltották. Az egész nyomorult Gerő-féle tudatlan, gyűlöletes vezetőség a Sztálin-iskola eminenseinek módjára csak lövetni tudott, s *egyszeriben* kínessá vált. Tőlük nem lehetett semmit remélni, csupa vér volt a kezük. Kádárnak ezért kellett szakítania velük, valami módon kibékülnie a néppel, különben csak helytartó marad. Talán ebből a katlanból robbant ki a *népfölkelés*, ahogy Pozsgai nevezte, de csak évtizedek múlva, a Kádárkorszak agóniájának, az új rendszer vajúdásának idején merészelte kimondani. Különben ez a megnevezés afféle kompromisszum lett volna, csakhogy ne kelljen forradalomnak nevezni... Grósz értette, ezért rémülettel töltötte el még ez a szó is. Attól tartott, itt a vég. Mára látjuk,

szó sincs erről, csak átalakult a régi gárda, amelyet Borvendég Zsuzsanna munkássága alapján névvel-címmel be is azonosíthatunk...

– gyászolni halottad, kivált, ha közeli szeretted – keserves fájdalom. Menekülnél, de nem lehet, bújnál, de nincs hová, kérnél enyhülést – nincs kegyelem. Megéltél egy életnyi időt, tudtad, mint a levegőről, összetartoztok, számíthatsz rá. Hitted, csak temetését éljük túl, utána biztosan könnyebb lesz... De az égiek nem így mérik a fájdalmad. Pedig nem beszéltek naponta, az utóbbi években találkozni is csak elvétve – mégis. Szólhattál vele, érdekelted Őt, ha csak emléked idézni is... Ugyan nem történt rendkívüli veletek, kalandok is neki adtak, mint afrikai utazás, vadászat, találkozások mindenféle vezetőkkel... Más utat jártál, másutt teltek veled az évek. Szívesen hallgattad beszámolóit, olvastad útirajzait. Kérdezted véleményét, persze ennek a kicsinyke magyar világnak titkai felől is. Gyermeteg léleknek ítélte, amit afféle adottságként kezelt, s nem is tiltakoztál ellene. Szeretettel tekintett feléd, együtt érzett veled minden körülményben. Pártodon állt, de hiszen te sem tettél másként, s most már mondhatod – soha nem is fogsz... Csak most, hogy itt hagyott bennünket, ím, egyszeriben érzed – ezzel nem számoltunk. Végnapjain betegségek gyötörték, csonttá-bőrré apadt, de *majd szólok, ha baj van*, suttogta a telefonba, előtte még tiszta hangon azt – türelmetlen, elege van a kórból, menne már vadászlesre, és terhére már az ágy... Azt itt hagyta örökre, lelke fön, a szabad légtérben, többé nem bántja sem vágy, sem ág – elröpült. Mondanám dadogva innen lentől – *ölelje át az Úr árva lelkedet...*

– mind nehezebb, mondhatnánk, lehetetlen eligazodni ebben a nekünk adatott világban. Töbektől hallom a régi nótát, nem kell az ilyesmivel foglalkozni, elég legyen a magad baja... Mindig is így volt, a népek zöme elvult a maga körüli dolgokkal, a többi kívül esett látóterén. Ma se üsd bele az orrod, ha nekik jó, lelkük rajta... Való igaz, a szörnyek idején, aki pisszent, táborba zárták, Hitler, Sztálin, Rákosi, Ceaușescu – nem is sorolom, volt benne részünk sok is... Most nem ez van mifelénk, beszélni is lehetne, de mégis

csönd van – kit érdekel? A németek, osztrákok félnek a téltől... Jön a hideg, sötét, nem lesz elég gáz, villany, ezért fűtés és csapvíz sem igen! Ezt érted? És erre most jönnek rá, nyáron biztos napoztak a fejeseik, vagy oltakoztak... Meg az a fránya *jogállamiság* nyomta őket is... Amerikában újra fölbukkant Marx és Engels! Ezúttal nem mint a tőke és profit ősellenségei, éppen nem, inkább a gender (jelentsen bármit is) profétái! Elvégre az egyenlőség apostolai voltak! Nosza, ha minden ember egyenlő, nincs akadály – végre szülhessenek a férfiak is! Az ovisok közé pedig hozzuk el a papás-mamást, de elő a kukikkal is! A diadalmas új Amerika mutatja az irányt! De hiába, az informatikus kislány nem néz tévét, mert ott annyi *hülyeséggel* tömik a fejünket, nem kér belőle. Nem tudott a 400 repülőről sem, amivel a klímacsúcsra érkeztek a hatalmasok, egyeztetni a légszennyezésről... A színész a színház honlapján olvassa – kirúgták... A reggeli műsorvezető szerdán bemondja a mikrofonba: pénteken leszek utoljára... 26 év után. Szép új világ, világunk! Az oly igen várt 21. században. És még csak most kezdtük, a legelején tartunk...

– ...amint sodor bennünket, téged, engem, mindenkit az élet, nem tudjuk, merre, lehet jó, s persze rossz is. Megpróbál minden helyzet, hadd lám, ki vagy, mit bírsz még elcipelni, föl adod, vagy húzod erőd szerint. Ha beteg lettél, amit nem kértél, de el sem tudsz előle ugrani! Akkor még talán könnyebben akad veled érző, aki mondja, tarts ki, küzdj még, ne add föl! Megfogadod, vagy már elég volt? Igazán ez sem rajtad áll – lelked mélyebb bugyraiban döntenek felőled ismeretlenek. Tapasztalt ápoló látja is – föl adta, vagy még kijuthat belőle... Keveseknek adatott tudomány az ilyen. De nem kell eljutni ide! Éltek boldogan, aztán a másikban megpatlan valami, másként néz, arcán mintha feszült mosoly, vagy csak a tekintete más, néha olyan ijesztő – sosem volt ilyen! Titkon félsz, nem vagytok önfeledten őszinték, nem mondd ki, ő is hallgat, néha nekifeszültek egymásnak, görcsölsz, mindjárt kiszakad belőled – elmondod neki, de aztán semmi... Amikor bejelenti, vagy nem is szól, csak elmegy, válni akarsz, de folyton halasztod – nem is akarod külön, mert csak szegények lesztek mindketten... Napok múlva

visszajön, szeretkeztek izzadásig, csak ne kelljen beszélni – amíg szuszog, lázasan gyötrődsz, mit mondj neki... Rád tört a betegség, és az orvos kimondja azt a szót, amitől mindig is féltél! Egyszeriben minden meggörbül. Pedig készültél, legbelül mintha vártad volna a találkozást... Sodródunk. És jó is jöhet, váratlan, hát készületlenül ér. Mire rádöbben, s élvezettel, ki nem mondott gyönyörűséggel tapadsz hozzá – távolról valami üzenet... Elmúlik, igen, és nem leszel több általa... Érett asszony lettél, vonzó – de... Sodródunk, majd egy kis dombra lecsücsülünk – hopp!

– ...ágvégen maradt levél – lógazza a szél... talán velünk is így játszik a világ. „*S ha egyszer majd megvénülünk / és lócánkon hülyén ülünk*” – Faludy György szavai... akkor akár fölismerhetünk is valamit – ez a világ a játék, s oly más a való. Ami tényleg fontos, *mert egy nagy Úr vendégei voltunk valahányan* – tudatlan is... fotó a Holt-Tiszáról, részlet az álló víz tenyérnyi öbléről, s mintha a tengert látnád! Rézszínű falevelek, már sötétlő, kihűlt vizek, ami a nyári rendhez igazodott, most mind szétesett – ez piros, mellette zöld! Mint tévedt utas, a sárga sem boldog, inkább elveszett, még itt van, de már készül valahová – fél lábbal a nemlétre készül... ahányan, annyiféle gyászoló, vert sereg, visszavonulóban – de hogy ki éli meg a jövő tavaszt? Ebből törött, elszáradt ág lesz, máris az, amazt sodorja a víz, leveleit majd letépi a szél, jaj, sötétben erre ne járj! Még olyat látsz, mit feledni nem lehet... Mégis ez maradt a diadalmas nyár után – bár nem hitted volna soha! Lám, rommá lett minden, mert ím, örök úr a pusztulás démona? Tanult hitünk szerint Jézus Urunk, hogy feltámadott halottaiból, visszament a mennybe az Atyához, a Szentlélekhez. Az ember erre nem képes, bár hirdetik, testi halála egyben égi születése... Természetanyánk nagy varázsló, aki rendet tart övéinél, amíg bírja erővel... Fény után a sötét – majd újra és megint fényesség... Amíg ez marad a rend... Kérdeznél, de hiába tennéd...

– a BBC-n ismeretterjesztő film, *A piramisok rejtélyei* címen. Várkonyi Nándor örökbecsű könyve, a *Sziriat oszlopai* révén többet tudhatnánk Kheopszról, mint a film készítői. Azért a feltételes mód, mert az oldalakon át, matematikusi nyelven leírt csodák messze meghaladják a magamfajta szakismeretét. Legyen elég annyi, hogy a mintegy 2,5 millió kötömb, amelyből a gúlát építették, a 1,5 tonnástól a 10 tonnásig terjed, ráadásul a piramisnak bonyolult benső szerkezete van, folyosók, termek, szobák, szellőzőjáratok – és ezeket nem utólag építették, hanem még kint megfaragták a követ, majd a helyére illesztették. Az egyes köveket nyilván megszámozták, a számtáblákat lajstromozták, ismeretlen zsenik fölfoghatatlan pontossággal helyükre sorolták, amikor kellett. A mintegy 2,5 milliót... Az építők nem nyomorult rabszolgák, hanem *képzett szakmunkások* – hol és kik képezték őket, rejtély. És a mérnökhadakat? Akkor már jobb az egész négyezer évvel ezelőtt készült kőgúlát Thot isten adományaként tekinteni, amint a hajdani egyiptomiak tették. Ha ennyit tudunk a legnagyobb piramisról, amely évezredekken át az ismert világ leghatalmasabb építménye volt, akkor már csak olyan együgyű kérdésre kell válaszolni: miért építették? Kheopsz vörös gránitból készült sírhelye ugyanis mindig is üres volt... És akkor az elhelyezés meg a tájolás. Az építők ismerték annak a felszín alatti sziklának a helyét és teherbírását, mely évezredektől fogva tartja a Kheopsz-piramist. A tájolásról csak annyit, hogy a Szíriuszhoz igazították, oldalai *elnyelik* az árnyékukat... és kísérteties pontossággal jelzik az égtájakat. Az épület arányai szépséges formát képeznek, és elképesztő összefüggéseket hordoznak a föld égi helyéről... Mindez érdemben nem szerepelt a filmben. Ott annak örültek, tapsoltak sikerüknek, miszerint rájöttek, hogyan húzták fel a kötömböket a gúlára: faragott faoszlopokon, mint síneken, görgőkön. Vivát! Egész pontosan: egyet elhúztak mintegy hét méteren át. Megérdemlik a tapsot.